

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 11.

Fylke: Sogn og Fjordane

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Selje

Emne: Ymse attåtfor.

Bygdelag: Stadlandet

Oppskr. av: Ole Kr. P. Fure

Gard: Fure indre.

(adresse): Drage Nordfjord

G.nr. 48 Br.nr. 1

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

Delvis

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke): Delvis

SVAR

A. Forskjellige rötter:

Har aldrig hört at her har været nyttet rötter til dyrefor.

II. Tang og tare.A. Tang.

1. Tang har været brukt, men i liten utstrekning. Det er en sort som kalles "soel", vokser i små mengder i flomålet og ned til halv sjö. Den er forholdsvis fintrådet og bare av ca. 4 - 10 cm. lang. Det er meg bekjendt sluttet for 40 år siden. Var brukt i forrige verdenskrig. Den var nyttet bare til grisefor, -- påslått nogen varmt vann, og tilsatt melfor. (Et mål for pr. dag eller annenhver dag, for gris som var halv=voksen og oppover.
2. Helst om hösten.
3. Rev den lös med hånden eller med en gammel kniv.
4. Små mengder. Bares i en bötte, tok ikke mer end der bruktes etter hvert.
5. Slo varmt vann over den, siket, (hellet bötten) det av, og blandet med melfor.
6. Nei, bare som tilskud og magefyll.

Ellers har her været nyttet endel bladtang til kufor. den skjæres da med sigd, og tas etter hvert man har bruk for den, (kort veg til sjöen). Den gis i rå tilstand, og reknes som tilskudsfor og magefyll.

B. Tare.

1. Man sanker taren helst vinter og vår, tilstrekkelig for 2 - 4 dagers bruk. Det er to slags tare som har været nyttet, "ryggtare" (ryggjatore) og stokketare.
2. Ryggtaren blir tatt i fjære sjö, og skåret med sigd eller stutturv (styttrv). Stokketare, blev tatt etter at den hadde ligget på land en tid, var bearbeidet av sjöen så barken var slitt av og bladene borte. Den var da hviti kjötet, og hadde den været utsatt for frost, så den etter å være opptinet, var myk og lett å arbeide med, var den best anvendelig.
3. Det var nu helst å bære den på ryggen, i kiper, (vor uttate, kjiper) (Disse kiper kan være av flere typer. Det var torvkiper, til å bære brenntorv¹ og mykakiper til å bære gjödsel i.)

Torvkiperne var bunn av 3/4" bord, med smale spiler oppover ca. 75 cm høge, og 2 tønne bang omkring, en øverst og en i midten. Mökakiper, var sammeslags bunn men mindre, og flettet av tynne einetøger.

4. Ryggtaren gives fersk. Stokketaren blev spikket med tollekniv til spon, og gitt på den måten. Det var kufor taren var nyttet til.
5. Tare har været reknet som godt for, og gav meget mer melk, end av bare høy. Bedre for end tang. Her i bygda har ikke været nyttet tare til dyrefor etter hundredårskiftet. Derimot i enkelte nabo-bygder har tare været nyttet som bergingsfor om våren, enkelte år når sneen lå længe og stråforet blev forlite.

B. III og IV. Annet for av planter, Heitemökk.

Disse foremner er ukjendte her.

V. Sörpefor.

- 1 - 5, er ukjende forslag.
6. For 30 år siden og før, var det vanlig å brygge öl til jul. Mask, avfall av ölbrygging, (drav som vi sier), blev brukt til grisefor, blandet med salt vann og kokte poteter.
7. Turka potetstilker og brennesler, har været nyttet på den måten, at en passende mengde blev putt i en tønne, stamp, e.l. (fjöstønne) og så fylt med kolt vann. Dette stod et døgn. Logen blev gitt kjörene som drikke, og etterpå en del av det oppblötte potetgress. mengde omkring en knapp bötte (alm. jernbötte) Dette gav mere flöte på melken. Ellers brukte vi å lage "lod" d.v.s. stappet høy i en bötte, helst trebötte (12-14liters) å slo varmt vann over. Dette blev altid benyttet for kjör, etter födsel (kalvingen) i 14 dager til 3 uker. Etter at det blev vanlig med automatiske drikkekar i fjösen, er denne blöyting av potetstilker avtatt og nu gives disse törre om hösten, för de blir altfor törre. Likeledes er "lod" redusert til et par dager etter kalvingen. Forandringen har gått for seg de siste 20 år.

VI. Fiskeavfall.

- 1-5. Fiskeavfall, (av innmaten bare mindreverdidi rogn og melke (isel)) hoder og skadd fisk har været og blir fremdeles nyttet til for, serlig til gris, og kuer. Avfallet blir kokt til löyping, og gitt som tilskudsfor, når det höver at man har slikt avfall. Fiskehoder blir nu i stor utstrekning törket og solgt som guano, til en pris av kr. 0.39 pr. kg. --- men om sommeren i makke-tiden, tar man slikt fiskeavfall og löyper mens det er ferskt, for da er det uråd å törke det til guano.
6. Det blir forholdsvis små mengder som nyttes, og derfor blir löypingen foretatt på kjökkenet. eller på vaskeovnen i kjelleren. Det er få som har varmeovn i fjösen.
7. Fiskeavfall blir gitt en a. to gange daglig, til gris, (valig tre måltider daglig) og en gang til kjör. Mengden varierer etter grisens størrelse og alder. 4 måneders gris, 1/2 bötte, ca. 4 liter 6 mnd. en full bötte.